

Марина Николић • Јована Јовановић • Јанко Ивановић

РАДНА СВЕСКА 8

уз Граматику
за осми разред основне школе

РАДНА СВЕСКА 8

уз Граматику за осми разред основне школе

Редакција Фондације „Алек Кавчић“

Аутори проф. др Марина Николић, др Јована Јовановић, мср Јанко Ивановић

Рецензенти проф. др Ана Јањушевић Оливери, Филозофски факултет у Косовској Митровици
мср Јована Атанацковић, ОШ „Мића Станојловић“, Коцељева
Ивана Богдановић, ОШ „Светозар Марковић Тоза“, Елемир

Главни уредник Крста Поповски

Уредник Милана Поучки

Илустрације Горан Витановић

Фотографије Alek Kavcic Foundation, USA (Shutterstock); wikipedia.org;
Урош Кнежевић, *Вук Караџић*, 1863, Народни музеј Србије;
Мирослављево јеванђеље: страница бр. 1, осамдесете године XII века,
Манастир Хиландар, Народни музеј Србије

Лектура и коректура Милана Поучки

Ликовни уредник Слађана Николић

Прелом Слађана Николић

Издавач АрхиКњига д. о. о.
Љубостињска 2, Београд

За издавача Оливер Кавчић

Штампа

Тираж

Прво издање, 2025.

ISBN

Министарство просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије одобрило је овај
уџбеник за употребу у школама решењем број:
650-02-00086/2025-07 од 20. 10. 2025. године.

Садржај

Водич	4
ИСТОРИЈА ЈЕЗИКА	
Историја језика	6
ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈА	
Дијалектологија	12
ТВОРБА РЕЧИ	
Подела речи по настанку и начини њиховог грађења: извођење, слагање и префиксација. . .	16
ФОНЕТИКА – систематизација	
Фонетика	20
МОРФОЛОГИЈА – систематизација	
Променљиве врсте речи	24
Непроменљиве врсте речи	25
СИНТАКСА – систематизација	
Реченични чланови (служба речи у реченици)	28
Напоредни односи међу реченичним члановима	30
Синтагме	31
Реченица	32
Комуникативне реченице	32
Независне реченице	33
Зависне реченице	33
Конгруенција	35
АКЦЕНАТ	
Одређивање места и врсте акцента у речи	38
ПРАВОПИС	
Правопис	40
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	
Једнозначност и вишезначност речи	44
Метафора и метонимија	44
Синонимија, антонимија и хомонимија	45
Застареле и нове речи	46
Коришћење речника српског језика, лексикона и енциклопедија	46
Основне особине говорног и писаног језика	46
Функционални стилови	47
Новинарски (публицистички) стил	47
Административни (пословни) стил	48
Научни стил	49
Расправа и есеј на задату тему	49
Приказ (књиге, серије, филма, позоришне представе и сл.)	51
Решења	53
Литература	59

Водич

• Задачі різних типів

koji će ti pomoći da proveriš
svoje znanje iz gramatike

Решења задатака

Подела речи по настанку и начини њиховог грађења: извођење, слагање и префиксација

- Подвуци у датим речима оне које су просте:
ножа, дрвен, ножици, ско, дрвеност, подножак, отн, дрво, отчи.
- Разврстај речи у следећем низу на изведенице и сложене:
другарство, братство, дружина, братеубишачки, дружељубив, члановина.
а) Изведенице: _____
б) Сложенице: _____
- Одреди корен који је заједнички свим твореницама у следећем низу:
даровати, дарежљив, надарен, подарити, дарови, даровитост, дародавац.
Све речи имају корен _____.
- У сваком од датих низова речи подвуци ону која не припада тој породици, а затим на листици напиши корен који је заједнички свим члановима породице.
а) лекар, лековит, далека, излечити корен: _____
б) ратник, ратилу, ратовити, ратити корен: _____
в) одзедити, нездан, стадица, носити корен: _____
- Користећи одговарајуће суфиксе, од датих гласова направљ изведенице које означавају пристоја радње.
а) радити б) продавати в) играти
- Од следећих речи направљ извођење чије значење одговара датим објашњењима.
а) несо _____ (радња у којој се продаје несо)
б) кућа _____ (мама и/или опра кућа)
в) плава _____ (који има велику плаву)
г) лето _____ (проводиш лето или летови распушта / одмор летје)

Реч	Табелна ознака	Грамматичка ознака	Суфикс
тенисер			
тенисерка			
такмичарски			
лоптина			

Решенъа

ИСТОРИЈА ЈЕЗИКА

- [illegible]

ДИАЛЕКТОЛОГИЈА

1. дијалект 2. јат
3. екавски(м), (и)јекавски(м) 4. б)
5 а) екавски, (и)јекавски
б) припрењско-тимољски дијалекат
в) старији(м), младији(м)
6. Г), в), г) 2. а), г)
7. зетско-рани (зетско-јужносанџачки)
8.

10. kosovsko-rasinski, stvarizatsio-
vojebovanski, prikrasno-timovski
11. a) **б** b) **в** v) **г** r)
12. ispolnionozhichaniya i zetsko-rashni
(zetsko-lyubovnichaniya) (predosetstvie nije
vazno)
13. a) **и** b) **е** e) **и** r) **е**
14. Mese mazi je lezalo na polu i igralo se
slozhenom.
15. hy ubye, tsheni, mogo, besh, zeb, s vesh
16. rumunski, khvatski, butarski
17. a) **б** b) **и** a) **и** 18. shokalskom
19. a) viresh b) vresh v) shen r) lyubitskoy
20. v) 21. prikrasno-timovski
22. Pecherom priputi sebnia napisani je za
vse pokolenia.

ТВОРЬСА РЕЧИ

Подела речи по изстанку и начини њиховог грађења: извођење, сагањање и префиксација

1. нога, око, очн, дво
2. а) другарство, братство, дружина, братаница
б) братоубилачки, дружељубив
3. дар-
4. а) далеки, лек- б) ратлук; рат- в) поглед; дед-
5. а) радник б) процопац в) играч
6. а) песара б) куница в) глават г) летовати
7.

Түрлері	Төңкеріс алдында	Төңкеріс кейін	Түрлері
қызыл	теңіз	теңіс	ср
теңіз	теңіс	теңіс	ка
теңіз	теңіз	теңіз	сн
теңіз	теңіз	теңіз	сн

8. рутина, издавати, ловачки, гледаци,
ножица, плавакст
9. УЧИТЕЉИЦА, УЧИТЕЉИЧИН,
ПРЕЦИЈИО, ТАНИРИНГ, ШКОЉИЦА,
БЛЕДУВАЊ, БЛЕДУВАЈУЋ
10. играчка, варка, јединка
11. Старице: Савицан, старина.
Слање са својим вокало: брањоц,
градишчанин, текстописан, зардогац
12. зној-оравца, престолонаследник
13. ЗАРАДИТИ, ПРАДЕЛА, ОТУКНИТИ,
САРАДНИК, ПРЕД ОВОЈ УМИСЛИТИ,
ИСПРИЧАТИ, ПЕРАД, УЗРАСТ,
СЈУВАТИ

ИСТОРИЈА ЈЕЗИКА

Ана, у Грамајици сам сазнао да многе лепе књиге крију право богатство садржаја и стога су ми још драже и вредније!

Историја језика

1. Допуни следећу реченицу тако да исказ буде тачан:

У време док су сви живели заједно у прапостојбини, пре сеоба, Словени су говорили језиком који се данас назива _____.

2. Како се назива језик који се сматра претком свих словенских, романских, германских и њима сродних језика? Назива се _____ језик.
Допиши тачан одговор.

3. Старословенски језик спада у:

- а)** јужнословенске језике; **б)** западнорловенске језике;
в) источнорловенске језике; **г)** ни у једну од понуђених група.

Заокружи слово испред тачног одговора.

4. Којој групи словенских језика припадају следећи језици?

- а)** украјински _____ **б)** словачки _____
в) пољски _____ **г)** словеначки _____

5. Допуни реченицу тако да исказ буде тачан:

Творци старословенског језика били су браћа _____ и _____, који су по народности били _____, а рођени су у граду _____.

6. Допуни реченицу тако да тврдња буде исправна:

Ћирило и Методије су богослужбене књиге са _____ језика превели на _____ језик.

7. Срби су почели примати хришћанство и писменост у:

- а)** XVIII веку; **б)** IX веку; **в)** XI веку; **г)** XII веку; **а)** XIII веку.

Заокружи слово испред тачног одговора.

8. Област у којој су Ћирило и Методије започели своју мисију зове се Моравска. Где се налази ова област?

- а)** У долини Западне Мораве. **б)** У данашњој источној Пољској.
в) У данашњој Чешкој. **г)** У долини Велике Мораве.

Заокружи слово испред тачног одговора.

9. Преводећи богослужбене књиге, Ћирило и Методије унели су у старословенски језик доста речи и реченичних конструкција из:

- а)** грчког језика; **б)** немачког језика; **в)** турског језика; **г)** мађарског језика.

Заокружи слово испред тачног одговора.

10. Ћирило и Методије на старословенски су најпре превели:

- а)** средњовековне витешке романе; **б)** повеље византијских владара;
в) богослужбене књиге; **г)** Душанов законик.

Заокружи слово испред тачног одговора.

11. Прво словенско писмо добило је име:

- а)** по Ћирилу; **б)** по словенској речи која значи 'говорити';
в) по Клименту; **г)** по Методију.

Заокружи слово испред тачног одговора.

12. Заокружи слово испред тачне тврдње.

- а)** Глаголицу је саставио Константин (Ћирило), највећим делом према латиници.
б) Глаголицу је саставио Константин (Ћирило), не угледајући се ни на једно друго писмо.
в) Глаголицу је саставио Константин (Ћирило), највећим делом према једној врсти грчког писма.

13. Препознај словенска писма и на линији напиши њихов назив.

† Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ
Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ
Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ
Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ Ƨ

а) Ово словенско писмо зове се _____.

Аа Бб Вв Гг Дд Ёё Жж Зз/Зз Ии
Її/Іі Ћћ Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Ѓѓ
Тт 0у0у/88 Фф Хх Ѡѡ Цц Чч/Чч Шш
Ѣѣ Ыы Ьѣ Ъѣ Юю Ѧѧ Ѩѩ Ѭѭ
Ѯѯ Ѱѱ Ѳѳ Ѵѵ Ѷѷ

б) Ово словенско писмо зове се _____.

14. Наведи наслов списа који је у IX веку написао Црноризац Храбар: _____.

15. Подвучи језике који потпадају под шири појам црквенословенски језик:
прасловенски, српкословенски, рускословенски, руски, славеносрпски.

16. Допуни реченицу тако да тврдња буде тачна:
Најстарија српска ћирилска повеља јесте _____, а написана је крајем _____ на _____ језику.

17. Заокружи слово испред назива књижевног језика којим је писао Свети Сава.
a) старословенски **б)** српкословенски **в)** рускословенски **г)** славеносрпски

18. Којим писмом је писан Душанов законик? _____
Овај закон донесен је:
a) 1308. **б)** 1349. **в)** 1355. **г)** 1389.

Заокружи слово испред тачног одговора.

19. Душанов законик писан је:
a) чистим српкословенским језиком; **б)** чистим народним језиком;
в) народним језиком са елементима српкословенског;
г) рускословенским језиком; **д)** славеносрпским језиком.

Заокружи слово испред тачног одговора.

20. Пре Вука Караџића, реформу српске ћирилице извршио је:
a) Јован Хаџић; **б)** Аврам Мразовић; **в)** Сава Мркаљ.

Заокружи слово испред тачног одговора.

21. Допуни следећу реченицу тако да исказ буде тачан:
Вук први пут у Беч одлази _____ године и тамо упознаје главног цензора словенских књига и значајног слависту _____, на чији је наговор Вук почео да прикупља народне умотворине.

22. Вук Караџић је 1814. године објавио дело:
a) Писменица сербскога језика; **б)** Српски рјечник; **в)** Српске народне њјесме.

23. Заокружи слова испред наслова Вукових дела која су штампана азбуком Саве Мркаља:
a) Српски рјечник; **б)** Мала њјросѡнародна славено-сербска ѡјјеснарица;
в) Писменица сербскога језика; **г)** Нови завјетѡ (превод).

24. Вукова Мала ѡросѡнародна славеносербска ѡјјеснарица је:
a) граматика; **б)** збирка српских народних песама;
в) збирка народних пословица.

Заокружи слово испред тачног одговора.

25. Вукова *Писменица србскоѿа језика* је:

- a) граматика;
- б) збирка српских народних песама;
- в) збирка народних пословица.

Заокружи слово испред тачног одговора.

26. Допуни следеће реченице исправним одговорима:

Прво Вуково дело штампано новом, реформисаном ћирилицом је _____

_____.

У реформисаној ћирилици, Вук је користио нових шест слова, а то су:

_____, _____, _____, _____, _____, _____.

27. Колико је речи имало прво издање Вуковог *Србског рјечника*?

- a) око 6000 б) око 26.000 в) око 56.000 г) око 106.000

Заокружи слово испред тачног одговора.

28. Које је слово Вук преузео из латинице? _____

На линији напиши тачан одговор.

29. У Вуковом *Србском рјечнику* из 1818. године постоји:

- a) само облик *ајдук*; б) само облик *хајдук*; в) и облик *ајдук* и *хајдук*.

Заокружи слово испред тачног одговора.

30. Заокружи уљеза имајући у виду дела која су означила победу Вукових идеја.

Вуков превод *Новој завјейѿа*

Његошев *Горски вијенац*

Змајеве *Песме*

Даничићев *Рајѿ за србски језик и ѿравоиис*

31. Допиши тачне одговоре у следећој реченици:

Договор о заједничком књижевном језику Срба и Хрвата Вук је потписао _____

године. Тај споразум се данас назива _____.

32. Ако је наведена тврдња у вези са развојем српског књижевног језика тачна, заокружи **Т**, а ако није, заокружи **Н**.

Мирослављево јеванђеље написано је на српскословенском језику и настало је у XII веку.

Т Н

Славеносрбски маѿазин Захарија Орфелина било је прво дело објављено на рускословенском језику.

Т Н

У другој половини XVIII века Доситеј Обрадовић говори о потреби да учени људи пишу на народном језику.

Т Н

Вук Караѿић је 1814. године објавио *Писменицу србскоѿа језика ѿо ѿовору ѿросѿѿѿа народа ѿисану*.

Т Н

33. Поред сваке слике напиши име и презиме личности коју препознајеш на њој.

a)

б)

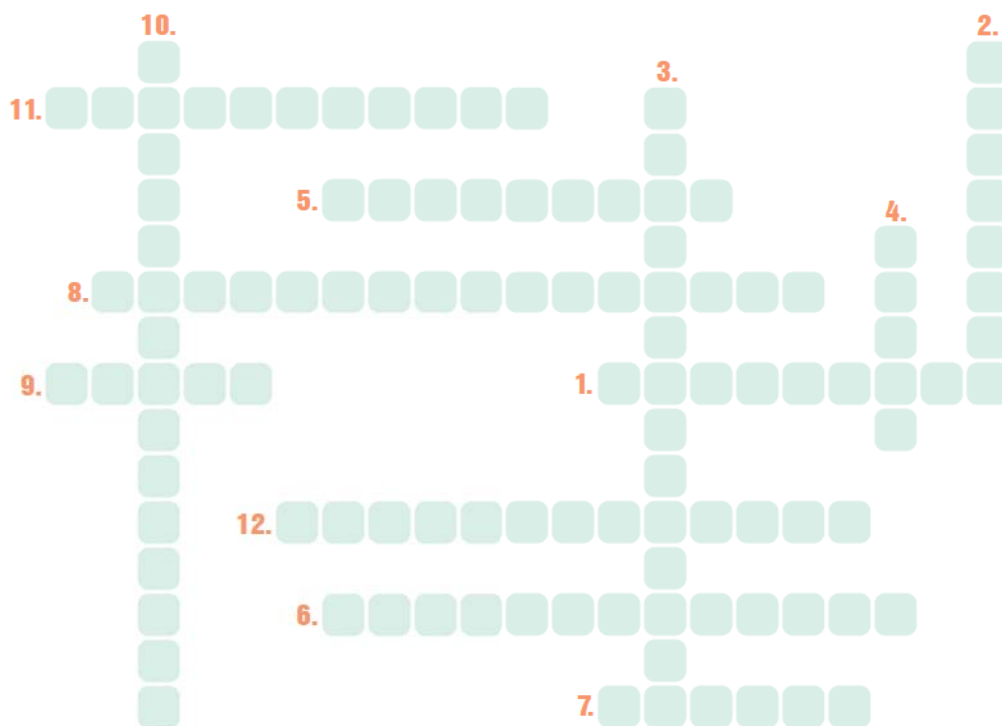
34. Попуни укрштеницу траженим појмовима.

Водоравно:

1. Прво словенско писмо.
5. Реформисао је ћирилицу пре Вука.
6. Српски књижевни језик из друге половине XVIII века.
7. Творац првог словенског писма.
8. Био је први српски министар просвете.
9. Град у Грчкој из ког долазе Ћирило и Методије.
11. Помагао је Вуку при изради другог издања речника.
12. Прво дело штампано Вуковом реформисаном ћирилицом.

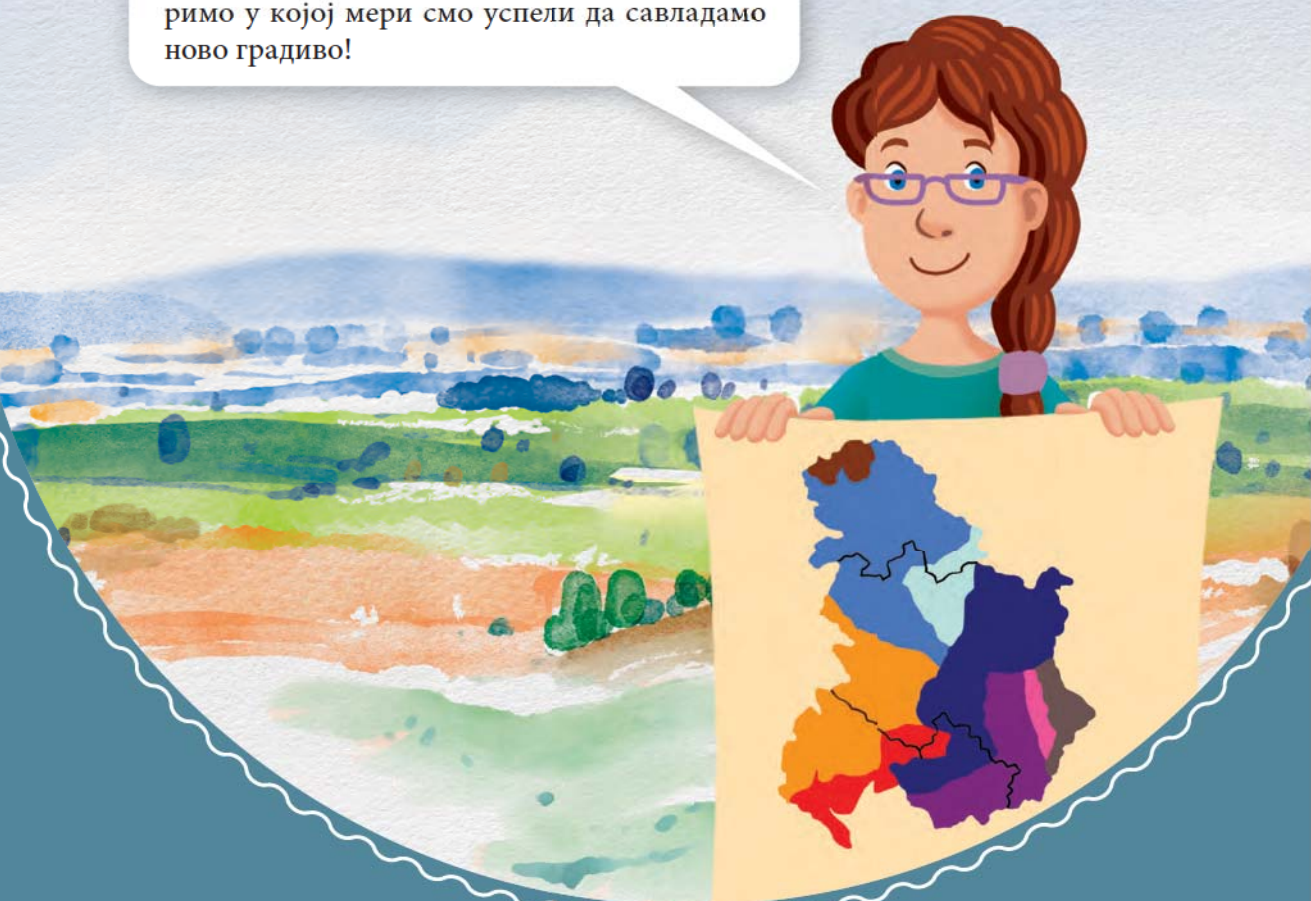
Усправно:

2. Друго словенско писмо.
3. Први књижевни језик свих Словена.
4. Родно место Вука Караџића.
10. Овим језиком је писао Свети Сава.

ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈА

Пошто смо се упознали са различитим дијалектима нашег језика, време је да проверимо у којој мери смо успели да савладамо ново градиво!

Дијалектологија

1. Наведи ијекавски облик речи ДЕОБА, који се налази и у наслову чувене песме из српске народне књижевности: _____.

2. Како се назива глас на основу чијих рефlekса се српски језик дели на екавски и ијекавски изговор?

Назива се _____.

3. Изговор у ком можемо чути облик ЛЕТО називамо _____, а онај у ком чујемо облик ЉЕТО називамо _____ изговором.

4. Свих седам падежа и четири акцента имају:

- а) старији дијалекти српског језика;
- б) млађи дијалекти српског језика;
- в) и старији и млађи дијалекти српског језика.

Заокружи слово испред тачног одговора.

5. Допуни реченице тако да тврдње буде исправне.

а) У основу српског књижевног језика ушли су _____ и _____ изговор.

б) Дијалекат српског језика који има само један акценат зове се _____.

в) Дијалекте који имају само један акценат и оне који имају само силазне акценте називамо _____, а оне са четири акцента _____.

6. Заокружи слова испред старијих штокавских дијалеката.

- а) шумадијско-војвођански
- б) косовско-ресавски
- в) призренско-тимочки
- г) зетско-рашки (зетско-јужносанџачки)
- д) источнохерцеговачки

7. Заокружи слова испред особина млађих штокавских дијалеката.

- а) Користи се седам падежа.
- б) Користе се два падежа.
- в) Заступљена су два акцента.
- г) Заступљена су четири акцента.

8. Препознај дијалекат на основу наведених карактеристика:

- Старији (и)јекавски дијалекат који разликује само два силазна акцента (краткосилазни и дугосилазни).
- Силазни акценти се јављају и ван првог слога, а чувају се и неакцентоване дужине пре акцентованог слога.
- Нема потпун падежни систем.
- Акузатив се често замењује локативом.
- Често се јавља јекавско јотовање (нпр. *ђе, виђеше, ћерайи*), а у инфинитиву понекад може изостати крајњи вокал *и* (нпр. *йомириѝ, дић*).

Назив дијалекта: _____

9. Повежи име града са називом дијалекта који се у њему користи.

Ниш	зетско-рашки (зетско-јужносанџачки)
Ваљево	косовско-ресавски
Нови Пазар	шумадијско-војвођански
Крушевац	источнохерцеговачки
Ужице	призренско-тимочки

10. У датом низу дијалеката српског језика подвуци оне који су екавског изговора:

зетско-рашки (зетско-јужносанџачки), косовско-ресавски,
шумадијско-војвођански, источнохерцеговачки, призренско-тимочки.

11. Ако је наведена тврдња тачна, заокружи **Т**, а ако није, заокружи **Н**.

а) Српски језик припада породици словенских језика, а словенски језици су део индоевропске групе језика.	Т	Н
б) Индоевропска породица језика постала је од прасловенског језика.	Т	Н
в) Словенски језици имају много заједничких особина.	Т	Н
г) Источнословенска, западнословенска и јужнословенска језичка група издвојиле су се од прасловенског језика.	Т	Н

12. Напиши називе два дијалекта у којима се врши (и)јекавско јотовање, те се могу појавити облици попут: *ћерайи, ђевојка, ђед* и сл.

13. Ако је наведена тврдња у вези са дијалектима српског језика тачна, заокружи **Т**, а ако није, заокружи **Н**.

а) Косовско-ресавски дијалекат ушао је у основу српског књижевног језика.	Т	Н
б) Дијалекти су подељени према изговору гласа ЈАТ и према граматичким особинама.	Т	Н
в) На територији Србије говори се само дијалектима ијекавског изговора.	Т	Н
г) На територији Србије говори се дијалектима и екавског и ијекавског изговора.	Т	Н

14. Дату реченицу препиши тако да дијалекатске облике замениш књижевним:

Моје маче је лежало на под и играло се с лоптицу.

15. Прочитај следеће парове речи и подвуци у њима нестандартне облике речи:

ћу дођем – ћу доћи, урадио – урадил, мого – могао, ћеца – дјеца,
хлеб – леб, с њега – с њим.

16. У Србији има више језика националних мањина. У овом низу наведени су неки од њих. Подвуци их.

немачки румунски украјински хрватски српски шпански бугарски

17. Ако је тврдња тачна, заокружи **Т**, ако је нетачна, заокружи **Н**.

а) У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо.

Т **Н**

б) У Републици Србији језици народа и националних мањина нису равноправни.

Т **Н**

в) Ћирилицом се пишу бугарски, македонски и русински, док се остали језици националних мањина пишу латиницом.

Т **Н**

18. Допуни реченицу тако да тврдња буде тачна:

Српски језик припада _____ наречју.

19. Напишите ијекавске облике следећих речи.

а) век _____

б) вечан _____

в) леп _____

г) лепушкаст _____

20. Заокружи слово испред особине која је тачна за (и)јекавски изговор у српском језику.

а) Може се срести само у дијалектима, али није део књижевног језика.

б) Део је књижевног језика, али га нема у дијалектима.

в) Може се срести у дијалектима, а део је и књижевног језика.

г) Није део српског језика.

21. Допиши тачан одговор:

Радњу романа *Зона Замфирова* Стеван Сремац је сместио у Ниш, због чега је у роману често користио _____ дијалекат.

22. Следећу реченицу препиши користећи екавске рефлексе јата:

Цио роман препун сјећања написан је за нова покољења.

ТВОРБА РЕЧИ

Ана, била си у праву! Не само што смо ове године поновили старо градиво него смо усвојили и нова знања у вези са творбом речи!

Схваташ ли сад, Вуче, колико је важно редовно учити како би се лекције лакше пратиле?

Подела речи по настанку и начини њиховог грађења: извођење, слагање и префиксација

1. Подвуци у датом низу речи оне које су просте:

нога, дрвен, ножни, око, дрвенаст, подножје, очи, дрво, очни.

2. Разврстај речи у следећем низу на изведенице и сложенице:

другарство, братство, дружина, братоубилачки, дружељубив, братаница.

а) Изведенице: _____

б) Сложенице: _____

3. Одреди корен који је заједнички свим твореницама у следећем низу:

даровати, дарезљив, надарен, подарити, дарови, даровитост, дародавац.

Све речи имају корен _____.

4. У сваком од датих низова речи подвуци ону која не припада тој породици, а затим на линији напиши корен који је заједнички свим члановима породице.

а) лекар, лековит, далек, излечити корен: _____

б) ратник, ратлук, ратовати, ратиште корен: _____

в) одледити, ледник, сладолед, поглед корен: _____

5. Користећи одговарајуће суфиксе, од датих глагола направи изведенице које означавају вршиоца радње.

а) радити _____ **б)** продавати _____ **в)** играти _____

6. Од следећих речи направи изведенице чије значење одговара датим објашњењима.

а) месо _____ (радња у којој се њрогаје месо)

б) кућа _____ (мала и/или грађа кућа)

в) глава _____ (који има велику главу)

г) лето _____ (њроводићи лејто или лејњи расјуси / одмор нејде)

7. Одреди творбену основу, граматичку и суфикс следећих изведеница.

Речи	Творбена основа	Граматичка основа	Суфикс
тенисер			
тенисерка			
такмичарски			
лоптица			

8. У следећим паровима речи подвуци ону која је изведена.

ручица – рука

издати – издавати

ловац – ловачки

гледалац – гледати

носиљка – носити

плавкаст – плав

9. У следећим речима одвој усправном цртом суфикс од творбене основе:

УЧИТЕЉИЦА, УЧИТЕЉИЧИН, ЦРВЕНИЛО, ТАЊИРИЋ, ШОЉИЦА,
БЛЕДУЊАВ, БЛЕДУЊАВОСТ.

10. Заокружи у следећем низу речи оне које су добијене извођењем:

мајка, играчка, кратка, варка, цедиљка, марка.

11. Разврстај сложенице у следећем низу према томе да ли су настале срастањем или слагањем са спојним вокалом:

брзоног, Савиндан, градоначелник, текстописац, тврдоглав, стармали.

Срастање: _____

Слагање са спојним вокалом: _____

12. Заокружи међу твореницама у низу оне које су добијене слагањем са спојним вокалом:

такозвани, земљорадња, проговорити, Миодраг, Београд, престолонаследник.

13. Подвуци префиксе у следећим речима:

ЗАРАДИТИ, ПРАДЕДА, ОТКУПИТИ, САРАДНИК, ПРЕДГОВОР,
УМИСЛИТИ, ИСПРИЧАТИ, НЕРАД, УЗРАСТ, СКУВАТИ.

14. Додавањем одговарајућих префикса, на основу објашњења у загради, направи од наведених несвршених глагола одговарајуће видске парњаке.

говорити _____ (йочейи говорийи)

писати _____ (исйисайи нешйио изнова, койирајући йосйиојећи йексий)

учити _____ (учењем усвојийи, сйећи неко знање)

причати _____ (довршиийи йричу; саойшиийи неcome нешйио)

15. Повежи речи из леве колоне са одговарајућим начином творбе у десној колони тако што ћеш уписати одговарајући број на линију.

1. југоисток _____ извођење

2. бубамара _____ извођење

3. заиграти _____ слагање срастањем

4. лепушкаст _____ слагање са спојним вокалом

5. верност _____ префиксација

16. Напиши којим су начином творбе добијене следеће речи.

а) старословенски _____ **б)** београдски _____

в) Београд _____ **г)** приградски _____

17. Од следећих простих речи направи одговарајуће творенице тако да допуниш синтагме. Сваку реч можеш искористити за грађење само једне творенице, те пажљиво комбинуј појмове:

вода, књига, рад, река, школа, прст.

_____ корито _____ час _____ субота

ђачка _____ бојице веренички _____

18. У одабраним стиховима из лирске народне песме *Кад се надају свайновима код дјевојачке куће*, која се налази на 26. страни у твојој *Читанци* 8, подвуци све творенице и напиши којим су начином творбе добијене. Број линија ће ти помоћи да их пронађеш.

„Ајде, брате, на сунашце јарко,

да се јарка сунца нагрејемо

и лепоте красне нагледамо...”

твореница: _____ начин творбе: _____

твореница: _____ начин творбе: _____

твореница: _____ начин творбе: _____

твореница: _____ начин творбе: _____

19. Разврстај подвучене речи у народној здравици из *Читанке* 8 на просте речи и творенице:

„Бисерна брада,
Сребрна чаша;
Бисер се рони,
у чашу пада;
Свако га зрно
По дукат ваља,
А с’једа брада
Три б’јела града.”

Просте речи: _____

Творенице: _____

20. Одреди творбену основу, граматичку основу и суфикс у речи ЗДРАВИЦА.

творбена основа: _____ граматичка основа: _____ суфикс: _____

ФОНЕТИКА – систематизација

Сећаш ли се, Анчи, да смо
помоћу вокала вежбали глас на
часовима музичке културе?

Наравно! Нема сумње да су садржаји
различитих школских предмета
повезани на много начина и радујем
се њиховом откривању!

Фонетика

1. Подвуци звучне гласове у стиховима из Ђулића Јована Јовановића Змаја:

„Може л’ сунце сјати
И у црној ноћи?
Одговор ће дати
Твоје црне очи.”

2. Подвуци звучне сугласнике у стиховима из песме Љубавни расџанак:

„Два су цвијета у бостану расла:
плави зумбул и зелена када.”

3. Пронађи сонанте, зубне и задњонепчане сугласнике у стиховима из песме Српска девојка:

„У Милице дуге трепавице,
Прекриле јој румен јагодице,
Јагодице и бијело лице;”

Сонанти: _____

Зубни сугласници: _____

Задњонепчани сугласници: _____

4. а) Подели на слоге стихове из народне здравице:

„Бисерна брада,
Сребрна чаша;
Бисер се рони,
у чашу пада...”

- б) Из претходних стихова издвој реч у којој уочаваш слоготворно Р. _____

5. Звучни зубни сугласник замени носним надзубним сугласником и напиши тако добијену реч.

БРАДА _____

6. Заокружи слова испред тврђења која се односе на праве сугласнике (консонанте).

а) Сви су звучни.

б) Неки су звучни, а неки беззвучни.

в) У српском језику има их осам.

г) У српском језику има их 17.

7. Допиши звучне, односно беззвучне парњаке наведених гласова.

Б _____ К З _____ Ш

8. Подвуци речи у којима запажаш слоготворно Р:

ПРОСУТИ, ГРГОЉИТИ, ИЗГРДИТИ, ГРУНУТИ.

9. Повежи линијом сваку издвојену реч из наведене реченице с називом гласовне промене која је у њој извршена. Назив једне гласовне промене је сувишан.

Хтео сам да напишем кратак запис о нашој дружини.

хтео	○	○	палатализација
напишем	○	○	непостојано А
кратак	○	○	једначење сугласника по месту изговора (творбе)
дружини	○	○	прелазак (промена) Л у О
		○	јотованье

10. Напиши које су гласовне промене извршене у наведеним речима.

- а) ПИСАО _____
- б) ОРАСИ _____
- в) РОПСТВО _____
- г) МАШЋУ _____, _____
- а) РАШИРИТИ _____, _____, _____
- ђ) ПОДАЦИ _____, _____, _____

11. Одреди и заокружи слова испред четири назива гласовне промене које су извршене у подвученој речи у реченици:

Мраз је својим белим прстима ишарао ледено цвеће по прозорским окнима.

а) палатализација	б) једначење сугласника по звучности
в) непостојано А	г) једначење сугласника по месту изговора (творбе)
а) губљење сугласника	ђ) јотованье
в) промена Л у О	

12. Упореди следеће две речи и заокружи слова испред две гласовне промене које уочаваш.

ЧАСТАН – ЧАСНА

а) губљење сугласника	б) непостојано А
в) једначење сугласника по звучности	г) једначење сугласника по месту творбе
а) сибиларизација	

13. Подвуци речи у чијој промени запажаш непостојано А:

ВЕДАР, МУДАР, ТАЛЕНТОВАН, ДАРОВИТ, СМЕШАН, СТРАН, МЛАД, ХРАБАР.

14. Заокружи слово испред властите именице у чијим се облицима одступа од вршења гласовних промена.

- а) Анка б) Зорица в) Предраг г) Радојица

15. Подвучене речи у реченицама су изузеци од неких гласовних промена. Наведи њихове називе.

а) Вениш је популарно средство за одстрањивање флека.

б) Генерал је изашао пред војнике.

в) Неко је украо Лукин телефон.

г) Бацио је мачки парче меса.

16. Подвуци у наведеној реченици две речи у којима уочаваш резултате једначења сугласника по звучности:

Иако је учитељ отпутовао, на терасу старе библиотеке и даље су долазили врапци у потрази за мрвицама.

17. Заокружи слова испред две гласовне промене које су извршене у подвученој речи:

Деца су добро ишчеткала свог малог чупавог љубимца.

а) палатализација

б) једначење сугласника по месту изговора

в) једначење сугласника по звучности

г) јотовање

д) губљење сугласника

18. На линији испред реченице напиши број под којим је наведен назив гласовне промене која је извршена у подвученој речи.

_____ Пловидба је била дуга и напорна.

1. палатализација

_____ Тамни облаци прекрили су хоризонт.

2. једначење сугласника по звучности

_____ Знао сам да ће се све добро завршити.

3. једначење сугласника по месту изговора (творбе)

_____ Много ми се допада Миличин ранац.

4. сибиларизација

_____ Мој брат је узео стамбени кредит.

5. промена Л у О

19. Одреди гласовне промене које су извршене у речи САЗВЕЖЂЕ.

20. Додај одговарајуће слово како би речи биле правописно тачно написане.

ДАНИ___ИН, ДАН___ИН, РА___ЧЕШЉАНА, ДРА___СТОП, О___ШТАМПАТИ,

О___ПИСАТИ, ЈЕДА___ПУТ, ПРЕХРА___БЕНИ, ПРЕ___ЧАС, ОДЕ___ЕЊЕ

МОРФОЛОГИЈА – систематизација

Заправо, најлепше је када смо у истој смени
са Анином млађом сестром Машом, јер
нас она увек орасположи неким ситним
несташлуком и својим досеткама!

Променљиве врсте речи

1. Одреди врсту именица према значењу.

Дрина _____ син _____ лишће _____
 писање _____ телад _____ уље _____
 олово _____ Сунце _____ петица _____

2. Одреди какви су следећи придеви према значењу.

храбар _____ златан _____ десни _____
 очев _____ ондашњи _____ плав _____

3. Напиши којим врстама именских речи припадају дате речи.

двоје _____ снег _____ лепота _____
 свако _____ седморица _____ данашњи _____

4. Напиши компаратив и суперлатив придева.

а) лак _____, _____ б) зао _____, _____
 в) добар _____, _____ г) јак _____, _____
 д) строг _____, _____ е) јефтин _____, _____

5. На линији запиши како гласе присвојни придеви изведени од датих именица.

Нови Сад _____ Вук _____
 Ужице _____ Азија _____

6. Одреди вид и род глагола датих у табели.

Глаголи	Глаголски вид	Глаголски род
писати		
допливати		
трепнути		
пољубити се		
научити		
шминкати се		

7. Од броја 5 напиши словима:

а) основни број _____; б) редни број _____;
 в) збирни број _____; г) бројну именицу _____.

8. У следећој реченици подвуци заменице и одреди им прецизно врсту, падеж и службу:

Наш бојлер се покварио, па ће из сервиса послати некога да реши проблем.

врста заменице: _____ падеж: _____ служба: _____

врста заменице: _____ падеж: _____ служба: _____

9. Подвуци глаголе и одреди им облик.

а) Уплаших се од неког продорног узвика. _____

б) Драги гости, молила бих вас за мало пажње. _____

в) После врелог лета и врло благе јесени, наступила је дуга и хладна зима. _____

10. Напиши:

а) 1. л. мн. футаура II мушког рода глагола МИСЛИТИ: _____;

б) 2. л. мн. потенцијала женског рода глагола ГЛЕДАТИ: _____;

в) 2. л. јд. императива глагола ПИТИ: _____;

г) глаголски прилог садашњи глагола РАДИТИ: _____;

а) глаголски прилог прошли глагола РЕЋИ: _____;

и) трпни глаголски придев мушког рода јд. глагола УКРАСТИ: _____.

Непроменљиве врсте речи

1. Подвуци предлоге:

ОВДЕ, ТОКОМ, МЕЂУ, РАНИЈЕ, ПРЕД, ЈУЧЕ, САД, ЗА, ПО.

• Остале речи су _____ (напиши назив врсте речи).

2. У следећим реченицама подвуци све непроменљиве врсте речи и одреди им врсту.

Данас сам дошао пре тебе. _____, _____

Жао ми је што ниси дошао пре. _____

Требало је више читати. _____

Више нас су пролетали авиони, али необично ниско. _____,

_____, _____, _____

3. Напиши предлоге које уочаваш у следећој реченици:

Деца су се растрчала по парку, једва чекајући да пређу преко пољанице на којој су их чекали тобогани са трамбулинама.

4. Одреди прилоге према њиховом значењу.

а) јуче, сутра, раније, када, тада, лане _____

б) лако, онако, узбуђено, споро, ружно _____

в) овде, лево, горе, позади, близу _____

г) зато, стога _____

а) пуно, доста, онолико _____

5. У наведеној реченици подвучи прилоге:

Сутра ћу, ако све буде по плану, брзо стићи у то мало село у које сам кренуо пре два дана.

6. У следећим примерима одреди да ли је подвучена реч речца или узвик.

а) Уф, како сам се уморио! _____

б) Ниси ништа урадио како треба, а ипак се смејеш! _____

в) Бррр, смрзох се на путу до школе! _____

г) Баш ти добро стоји та мајица! _____

7. Следеће везнике разврстај на зависне и независне:

И, ИЛИ, ДА, АКО, АЛИ, ЈЕР, МАДА.

Зависни: _____

Независни: _____

8. Разврстај следеће речи на предлоге, везнике, прилоге и узвике:

АКО, ЈАКО, КАКО, ДО, ЈАО, ДОКЛЕ, ОКОЛО, И, ДА, ОД, ШИЦ, ИЗМЕЂУ, ЧИМ, ТРАС.

Предлози: _____

Везници: _____

Прилози: _____

Узвици: _____

9. Разврстај следеће речи на предлоге, везнике и речце:

БАР, НЕГО, ХАЈДЕ, НЕ, УСЛЕД, УОЧИ, ДОК, БАШ.

Предлози: _____

Везници: _____

Речце: _____

10. У следећем низу речи подвучи ону реч која не припада том низу:

ПРЕД, ЗБОГ, ЕВО, ИСПОД, ДО, УЗ.

• Због чега дата реч не припада низу? _____

СИНТАКСА – систематизација

Важно је, Анчи, да сам
напокон утврдио који су
главни реченични чланови!

Тако је, али ни зависних реченичних
чланова нема много и сигурна сам да
си се већ подсетио знања о њима!

ПРЕДИКАТ

СУБЈЕКАТ

ОБЈЕКАТ

АПОЗИЦИЈА

ПРИЛОШКЕ
ОДРЕДБЕ

Реченични чланови (служба речи у реченици)

1. Одреди службу издвојених реченичних чланова у следећој реченици:

Док се удаљавала од Вука, Ани су се очи пуниле сузама због његових грубих речи.

Док се удаљавала од Вука _____

Ани _____

су се пуниле _____

очи _____

сузама _____

због његових грубих речи _____

2. Подвучи субјекат у следећим реченицама и одреди му врсту.

а) Нико не треба да брине због ствари на које не може да утиче. _____

б) Приспавало ми се након обилне вечере. _____

в) У вази на мом столу стајала је једна миришљава бела ружа. _____

г) Дечака је било страх од очеве реакције због лоших оцена. _____

3. Подвучи предикате у следећим реченицама и одреди им прецизно врсту.

а) Ана није желела да се свађа са Вуком. _____

б) Није никако разумела његову изненадну промену понашања. _____

в) Била је много тужна. _____

4. а) У одломку из романа *Покошено поље* Бранимира Ћосића, који се налази на странама 146–152 у твојој *Читанци* 8, одреди службу подвучених реченичних чланова:

„Ненад је ишао на прстима, са стрепњом отварао врата. [...] На степеницама му се стаде умиљавати његова шарена мачкица.”

Ненад _____ је ишао _____

на прстима _____ са стрепњом _____

врата _____ На степеницама _____

му _____ његова шарена мачкица _____

- б) Пронађи у датом одломку сложени глаголски предикат и напиши га на линији.

5. Подвуци у следећој реченици из *Мемоара* проте Матеје Ненадовића (Читанка 8, стр. 112–115) све прилошке одредбе за начин и запиши их:

„Цела моја прошлост била је бурна и врло променљива, али без икаквог страха осврћем се ја на њу, и са задовољством и унутрашњом наградом пролазим у мислима све прошле године мог живота...”

6. Подвуци објекте у датим реченицама и одреди им падеж и врсту.

а) Пили смо црвеног вина из једне породичне винарије.

б) Удружење агронома наградило је пре неколико година власника винарије медаљом.

в) Њему је ово признање много значило.

7. У следећој реченици из *Житија Ајдук Вељка Пећковића* Вука Караџића (Читанка 8, стр. 90–96) подвуци све објекте:

„Нека жене носе и чувају њи’ове кошуље и чарапе, и платно, и пређу, и плетиво, а ово су ствари јуначке, које сам ја на сабљу добио, и сад са сабљом ваља да и’ чувам.”

• Какви су по врсти сви подвучени објекти?

8. Одреди прецизно службу подвучених реченичних чланова у следећим примерима.

а) Нервозно је ходао тамо-амо док је чекао позив.

б) Иза трошне куће пружала се густа борова шума.

в) Ученици су се данима припремали за контролни из физике.

г) Мислећи да их нико не гледа, малишани су узели чоколаду са стола.

9. Повежи подвучене реченичне чланове са њиховим називима уписујући одговарајуће слово на празне линије.

а) Екскурзија је отказана због лошег времена. _____ логички субјекат

б) Деци су после приредбе поделили пакетиће. _____ прилошка одредба за место

в) Летовали су у Грчкој прошлог лета. _____ прилошка одредба за начин

г) Ану је било срамота због свега. _____ прилошка одредба за узрок

а) Гледао ме је бојажљиво. _____ неправи објекат

10. Попуни табелу и одреди падеж, службу и тип синтаксичке јединице подвучених реченичних чланова у одломку из приповетке *Панорама* Иве Андрића (*Чишанка* 8, стр. 174–182):

„У доба мога детињства, дакле врло давно, у наш град је дошла стална панорама. У једној од главних улица, њен 'директор', мршав Аустријанац, изнајмио је празан дућан на угледном месту, и у њему отворио ту радњу. Изнад врата је био солидан натпис, златним словима на црном стаклу, 'Панорама свијета'”.

Реченични члан	Падеж	Служба	Синтаксичка јединица
у доба			
стална панорама			
мршав Аустријанац			
празан дућан			
у њему			
изнад врата			

Напоредни односи међу реченичним члановима

1. Заокружи везнике саставног напоредног односа:

И, А, ПА, АЛИ, НИ, НО, НИТИ, НЕГО, ТЕ, ИЛИ, ВЕЋ.

2. Одреди службу подвучених реченичних чланова и врсту напоредног односа у коме се налазе.

а) Живели смо пристојно, без оскудице, али и без разних олакшица, као и без великих захтева.

служба: _____ однос: _____

б) Дотакли су је само скраја, по рукама или ногама.

служба: _____ однос: _____

в) Уколико немате ову врсту проблема у свом стану или кући, онда можете одабрати било коју врсту плафона.

служба: _____ однос: _____

3. Напиши везнике супротног односа: _____.

Синтагме

1. Подвуци синтагме у следећим реченицама и одреди им врсту и службу.

а) У татином аутомобилу увек лепо мирише.

врста синтагме: _____ служба у реченици: _____

б) Обилазак је био изузетно занимљив.

врста синтагме: _____ служба у реченици: _____

в) Јести лиснато поврће је здраво.

врста синтагме: _____ служба у реченици: _____

г) Иако су прочитали упутство веома пажљиво, нису све разумели.

врста синтагме: _____ служба у реченици: _____

2. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљена придевска синтагма.

а) Тенисер је трчао много брзо и све стизао.

б) Много брзо трчање ми никако не прија.

3. Одреди службу подвучених именичких синтагми у следећим реченицама.

а) Ливерпул је играо на домаћем терену и победио противнике. _____

б) Теткин стан је на периферији града. _____

в) Златибор, најлепша планина Србије, много привлачи туристе. _____

г) Публика је наградила изванредне чланове оркестра аплаузом. _____

4. Прочитај још једном именичке синтагме из претходног задатака, а затим на линијама напиши атрибуте који се с именицама слажу (конгруирају) у роду, броју и падежу.

_____, _____, _____, _____

5. У следећој реченици подвуци ширу именичку синтагму, а затим у њој заокружи ужу именичку синтагму:

Ана је читала нови роман свог омиљеног писца.

а) Која је главна реч ове шире синтагме? _____

б) Напиши атрибуте шире синтагме. _____, _____

в) Која је главна реч уже синтагме? _____

г) Напиши атрибуте уже синтагме. _____, _____

а) Напиши све атрибуте уже и шире именичке синтагме који се слажу са главном речју у роду, броју и падежу.

_____, _____, _____

Реченица

1. Предикатска реченица

- а)** не мора уопште имати предикат;
- б)** мора имати предикат у личном глаголском облику;
- в)** мора имати предикат у неличном глаголском облику.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Прочитај следећи текст и одреди колико у њему има комуникативних, а колико предикатских реченица:

Кад мислим на летњи распуст, пожелим да то време траје што дуже, јер се тада и лепо проводим и одмарам, па готово да нема сата у којем не уживам. Лето је моје омиљено годишње доба.

- У тексту има _____ предикатских, а _____ комуникативне реченице.

Комуникативне реченице

1. Повежи реченице са комуникативном функцијом коју имају.

1. Имаш ли нешто пара на зајам? ☐	☐ а) обавештајна
2. Имам. ☐	☐ б) узвична
3. Јуху, баш си ме обрадовала! ☐	☐ в) упитна
4. Врати ми их, обавезно! ☐	☐ г) жељна
5. Дабогда имала, па немала! ☐	☐ д) заповедна

2. Стави одговарајући знак интерпункције (. ? !) на крај сваке реченице.

- а)** Колико је сати__
- б)** Да покажем како имам нови телефон, често се у друштву гласно запитам колико је сати, па извадим телефон из џепа__
- в)** Немам сат, а заборавила сам телефон код куће – ех, кад бих бар знала колико је сати__
- г)** Да ми вратиш сат__

3. Заокружи слова испред жељних реченица.

- а)** Пожелели смо једни другима све најбоље у новој години!
- б)** Да ти је срећна Нова година!
- в)** Живели!
- г)** Сутра је Нова година.

Независне реченице

1. Подвуци предикате, усправном цртом обележи границе независних предикатских реченица и одреди врсте напоредних односа међу њима.

- а) Да ли се капи размуте или накапају на нешто? _____
б) Планови постоје, него на њих ћемо, изгледа, морати да сачекамо. _____
в) Француска је прва у групи, али је одиграла три меча. _____
г) Са својом причом изашла је у јавност, но није се обратила полицији. _____
а) Већ је нешто изашло у јавност, али хајде да сачекамо сутрашњи дан. _____
ђ) Сви већ добро знају, па можете престати да објашњавате. _____

2. У тексту подвуци предикатске реченице у супротном односу и заокружи показатељ тог односа – супротни везник:

Данас расте број оболелих од депресије, а ментално здравље у Америци свеукупно се погоршава. Шта се дешава? Мој одговор почиње са технологијом, али у ствари говори о одређеној врсти свести коју изазива живот на интернету. Када се промени стил комуникације, мењају се и људи.

Зависне реченице

1. Подвуци зависну реченицу у стиховима из песме *Женидба Милића Барјактара*, која се налази у *Чинијанци* 8 на странама 60–63, и одреди јој врсту:

„Кад се жени Милић барјактаре,
он обиђе земљу и градове
од истока паке до запада,
према себе не нађе девојке.”

- Врста: _____

2. Стави одговарајући интерпункцијски знак на крај реченице.

- а) Кад ћеш коначно доћи код мене____
б) Тетка ме је питала када ћу коначно отићи до ње____
в) Питала сам друштво из другог одељења какви су били задаци на контролном____
г) Какви су били задаци на контролном____
а) Да ли су били тешки или нису много____
ђ) Реците ми, молим вас, да ли су биле групе или сте сви радили исти тест____

3. Стави запете тамо где је потребно. Води рачуна о томе да их у неким реченицама није потребно уносити.

а) Ово је основна школа у коју сам ишла од првог до четвртог разреда.

б) Ово је школа коју сам прво похађала а затим сам прешла из сеоске у градску школу.

в) У Пожаревцу је „Доситеј Обрадовић” најстарија основна школа у коју је ишла и моја старија сестра а ја сам била ђак Основне школе „Вук Караџић” јер ми је била ближа кући.

4. Прецртај везник који није везник месних реченица:

КУДА, КАДА, ОДАКЛЕ, ГДЕ.

5. Одреди врсту зависне реченице у оквиру сложене реченице.

а) Пошто ми је позлило, отишла сам у хитну помоћ. _____

б) Умберто Еко доживео је међународну славу 1980. године пошто је објавио своју прву књигу *Име руже*. _____

в) Одлучио сам се за ПСЖ, пошто видим шта клуб жели. _____

6. Напиши везнике узрочних реченица, а затим одговори на питање.

• Шта примећујеш, који се везник јавља и код узрочних и код временских реченица?

7. Заокружи слова испред сложених реченица у којима запажаш последичне реченице.

а) Била сам тако срећна да сам све време певушила идући улицом.

б) Знала сам да нећу добити петицу!

в) Добила бих пет да нисам изостала неколико дана из школе због грипа.

г) Толико ме нервирају рекламе да обавезно утишам ТВ или променим канал док не прођу.

8. Заокружи слово испред реченице која се од осталих разликује према врсти зависне реченице коју у њој запажаш.

а) Уколико је ваше писмо написано без граматичких и правописних грешака, имаће веће шансе за објављивање.

б) Прави заљубљеници у природу посетиће ово место и усред лета како би уживали у умереној клими и миру прелепе природе.

в) Ако имате воље, све је могуће!

г) Забрањено је остављати уређај укључен уколико гости нису у апартману.

а) Да сам била бољи ђак, сигурно бих уписала гимназију.

9. Одреди врсту зависних у оквиру сложених реченица.

- а) У основној школи сам морала да учим за просек како бих уписала неку бољу средњу школу. _____
- б) Преко лета сам радила у продавници играчака како бих наставила даље да се школујем. _____
- в) Осећала сам да сам препуштена сама себи. _____
- г) Требало је да ми се догоди лоша веза да бих умела да ценим праву. _____
- а) Сад знам да сам погрешила. _____

10. Повежи независне са зависним реченицама.

1. Отишао сам у кревет касно ☐	☐ а) него да закасим у школу.
2. Боље да устанем раније ☐	☐ б) иако треба да устанем раније.
3. Ујутру сам се осећао свеже ☐	☐ в) као да сам спавао свега 2–3 сата.
4. Био сам сав сломљен ☐	☐ г) мада се нисам довољно наспавао.

Конгруенција

1. а) Одреди у којим категоријама се предикат слаже са субјектом у следећој реченици:

Завеса се вијорила на поветарцу.

У _____, _____ и _____.

б) Заокружи реч која је контролор конгруенције и одреди јој врсту.

2. Подвуци конгруентне речи у следећим именичким синтагмама и одреди им врсту.

Први мај _____

веома укусна сочна воћка _____, _____

неизвесно школско такмичење из математике _____, _____

Моја велика мрсна православна свадба (назив филма)

_____, _____, _____, _____

3. Заокружи слово испред реченице у којој предикат конгруира са субјектом у лицу, броју и роду.

- а) Анини родитељи су се раније често свађали.
- б) Она се од тада редовно чује са тетком.
- в) Тетка ће је водити на море ове године.

4. У следећим реченицама заокружи контролоре конгруенције и подвуци конгруентне речи.

a) Задатак је био много тежак.

b) Наша другарица је талентована за одбојку.

5. Подвуци предикате у следећој реченици и одреди у којим категоријама конгруирају са субјектом:

Имам нешто да ти кажем.

• Конгруирају у _____.

6. Употреби реч која врши службу субјекта у следећој реченици у множини, па запиши нову реченицу водећи рачуна о облику предиката:

Дечак је вредно учио за матурски испит.

У којим граматичким категоријама долази до промене у предикату нове реченице?

У _____, _____ и _____.

7. Подвуци речи које су контролори конгруенције у следећим реченицама и одреди им врсту.

a) Прозор наше учионице гледа на оближњи парк. _____

b) Зато она у пролеће мирише на липе. _____

8. У реченици *Искрени ђријаџиел сачувао је ђоверену џајну*:

a) подвуци именичке синтагме и одреди у којим се граматичким категоријама атрибути у њима слажу са главном речју;

Слажу се у _____, _____ и _____.

b) подвуци предикат и одреди у којим категоријама конгруира са субјектом.

Конгруира у _____, _____ и _____.

АКЦЕНАТ

Примећујем, Ана, да реч ЗОВЕ има различито значење у зависности од акцента: ја сам мислио на сок од зове, а ти на то да ме неко зове.

Одређивање места и врсте акцента у речи

1. Испиши акценатске знаке: ____, ____, ____ и ____.

2. Заокружи акцентовани слог у речима:

КОМПЈУТЕР, АВИОН, АУТОМОБИЛ, МОТОР, БИЦИКЛ, ТРОТИНЕТ.

3. Разврстај глаголе према трајању акцентованог слога:

РЕЋИ, ИЋИ, РАДИТИ, ГЛЕДАТИ, ПРЕКОРЕВАТИ.

а) Речи с дугим акцентом: _____

б) Речи с кратким акцентом: _____

4. Подвучи уљеза: ЛУД, ЛЕП, КРТ, БЛЕД, ПЛАВ.

5. Исправно попуни табелу подвученим речима у тексту:

Дај ми, молим те, чај од нане. А Микију сипај млеко. Хоће ли Марко доћи?
Кад дође, јави ми.

ДУГОУЗЛАЗНИ АКЦЕНАТ	ДУГОСИЛАЗНИ АКЦЕНАТ

6. Који акценат имају наведени придеви: СЈАЈНО, БАЈНО, ТМУРНО? _____

7. Разврстај речи према тону кратког акцента:

ДЕВОЈКА, МАЧКА, ДЕЧАК, ДЕЧКО, ДЕЧИЦА, ШИШКЕ, ДЕВОЈЧИЦА,
БАЛАВИЦА, ГОЛУБИЦА, ГОЛУБ.

\\	//

ПРАВОПИС

✓
књига ЛуисА Керола

✗
књига Луис Керола

Правопис

1. Напиши прилагођено, ћирилицом, имена из страних језика дата у заградама. Води рачуна о њиховој промени тамо где је то потребно.

- а)** Због романа *Васкрсење* _____ (Толстой) је дошао у сукоб са Руском православном црквом.
- б)** Године 2000. Бен Афлек са _____ (Matt Damon) и још неколико сарадника отвара продукцијску кућу.
- в)** У нацистичком логору _____ (Dachau), у близини _____ (München) умрло је преко 35.000 затвореника.
- г)** Роман *Пути око светла за осамдесет дана* једно је од најзначајнијих дела француског писца _____ (Jules Verne).

2. Заокружи слово испред реченице у којој су све речи правилно написане.

- а)** Вук се није слагао са ничим што је Ана предложила.
- б)** За никога сем за Вука Ана није имала толико разумевања.
- в)** Нисам могла да добијем одговор ни од кога.
- г)** Она се због ничега стално љути.

3. Заокружи слово испред реченица које су правилно написане.

- а)** Когод да је то урадио, није имао добру намеру.
- б)** Ако ти когод каже нешто против мене, немој поверовати без доказа.
- в)** Ко год да је то урадио, није имао добру намеру.
- г)** Ако ти ко год каже нешто против мене, немој поверовати без доказа.

4. Пребаци глаголе у датим реченицама у одричан облик, па запиши нове реченице.

- а)** Ако те буду позвали на снимање емисије, треба да идеш у њихов студио.

- б)** Ана има трему, јер треба да говори о нечему баш много важном.

5. У следећем низу подвуци речи који су исправно написане, а затим, према правилима о писању речце НЕ, напиши правилно, на линији, речи које остану неподвучене: невоља, не професионалан, неколико, неискрен, не човечност, нечасно, не прегледна.

6. Заокружи слова испред правилно написаних примера.

- a)** тамно зелена јакна
- б)** светло-браон торба
- в)** зелено-црвена мајица
- г)** плаво бела хаљина
- А)** зеленкасто плав шешир
- Њ)** тамноплави капут
- в)** јарко црвени руж
- ж)** снежно-бела венчаница
- з)** светло беж сандале

7. У следећем низу подвуци речи које су погрешно написане, а затим их запиши исправно на линији:

фото-графија, ауто-електричар, радиопријемник, соло наступ, радиоактиван,
видео касета, фотогеничност, аутономан, ауто-сугестија.

8. У датим реченицама додај генитивни знак дужине код именица где је то неопходно да би означаваале множину.

- a)** У дому здравља тог дана није било лекара.
- б)** Додавањем суфикса на творбену основу граде се изведенице.
- в)** Паркирали смо се недалеко од камиона.

9. У следећем одломку из приповетке *Деца Иве Андрића*, који се налази на стр. странама 159–163 у твојој *Читанци* 8, додај запете где недостају:

„Дечје вође из нашег сокака били су неки Миле и Палика. Миле је био пекарев син блед оштар са лицем сувише израђеним за његове године. Палика је био буцмаст и румен. Мађар по оцу па иако је био рођен у тој истој улици у којој и ми остали имао је неки отегнут и тежак изговор као да су му уста пуна теста. Њих двојица су водила жестоке борбе са вођом дечака из суседне махале. То је био неки наш вршњак Стјепе Ђоро који је већ стигао да изгуби једно око. Ми остали били смо војска, нестална и недисциплинована али борбена и грлата.”

10. Уколико је тврдња тачна, заокружи **Т**, а уколико је нетачна, заокружи **Н**.

- a)** Упитник се пише иза зависноупитне реченице. **Т Н**
- б)** Црта у неким ситуацијама може да стоји уместо запете. **Т Н**
- в)** Цртица се пише да значи заједничко ауторство, партнерство, савез. **Т Н**
- г)** Тачка се пише иза арапских цифара да значи редни број. **Т Н**

11. Заокружи слова испред реченица у којима су црта и тачка правилно употребљене као правописни и интерпункцијски знаци.

- a)** Андрићев роман „Травничка хроника” обухвата период од 1807. до 1814. године у Травнику.
- б)** Андрићев роман „Травничка хроника” обухвата период 1807–1814 године у Травнику.
- в)** Андрићев роман „Травничка хроника” обухвата период од 1807.–1814. године у Травнику.
- г)** Андрићев роман „Травничка хроника” обухвата период 1807.–1814 године у Травнику.
- А)** Андрићев роман „Травничка хроника” обухвата период од 1807 до 1814 године у Травнику.
- ђ)** Андрићев роман „Травничка хроника” обухвата период 1807–1814. године у Травнику.

12. У следеће реченице упиши запету тамо где је потребно.

- a)** Они ће у то сам прилично сигурна дати све од себе да победе на утакмици.
- б)** Петар је као и сви моји другови увек добродошао.
- в)** Очекивали смо га на вечери а он се међутим јавио да неће моћи да дође.
- г)** Премда сам знала да је разлог његовог изостанка оправдан била сам баш нерасположена.

13. Заокружи слова испред реченица у којима је цртица правилно употребљена.

- a)** Ана је веома паметна 15-годишњакиња.
- б)** Обукла је светло-црвену хаљину.
- в)** Тамница је једна од најпознатијих песама Владислава Петковића-Диса.
- г)** Гостовао сам у емисији на РТС-у.
- А)** Вук слави 15-ти рођендан.
- ђ)** Стално се говори о традиционалном руско-српском пријатељству.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Вуче, у поље „сврха уплате”
потребно је да напишеш:
„Прва рата за екскурзију”.

Једнозначност и вишезначност речи

1. Разврстај речи у следећем низу на оне које имају једно и оне које имају више значења. Провери њихова значења у речнику који ти је доступан:

слика, фотографија, фотоапарат, албум, филм, сликарство, четка, платно,
рам, штафелај.

Једнозначне речи су: _____, _____ и _____.

Вишезначне речи су: _____, _____, _____,
_____, _____ и _____.

2. Заокружи исправну опцију:

Полисемија је ЈЕДНОЗНАЧНОСТ/ВИШЕЗНАЧНОСТ неке речи.

Метафора и метонимија

1. На линијама поред датих реченица напиши који механизам вишезначности илуструју истакнуте речи.

а) Највише волим да читам класична дела светске литературе, док су ми ХОМЕР
и ШЕКСПИР најдражи у немачком преводу. _____

б) Имао је осећај да му је лице ГОРЕЛО колико се уплашио. _____

2. Заокружи слово испред реченице у којој је реч ОСЛОНАЦ метафорички употребљена.

а) Дрвена греда која је служила као ослонац комоди изненада је попустила.

б) Ана је Вукова најбоља другарица и ослонац кад год му је тешко и има неки проблем.

в) Грађевински радници проверавали су да ли су металне конструкције и камени
стубови чврст ослонац новог моста.

3. Који механизам вишезначности (метафору или метонимију) представљају истакнуте речи у реченицама?

а) Мушкарац је ГЛАВА породице у патријархалном друштву. _____

б) Купила сам сладолед да послужим госте, али смо сестра и ја појеле целу
КУТИЈУ. _____

в) Цела ЗГРАДА је била узнемирена због недавне провале и украдених ствари из
заједничког подрума. _____

г) Квалитена исхрана, добар сан и физичка активност су КЉУЧ здравог живота.

Синонимија, антонимија и хомонимија

1. У следећим реченицама из приповедака *Деца* и *Књија* Иве Андрића, које се налазе у твојој *Чишњаци* 8, пронађи и запиши парове синонима и антонима.

а) „Мали људи, које ми зовемо 'деца', имају своје велике болове и дуге патње, које после као мудри и одрасли људи заборављају.”

СИНОНИМИ: _____

АНТОНИМИ: _____

б) „Натмурен и таман, са јаким подочњацима и нездравом бојом, он је остављао утисак забринутог и болесног човека. Дечак је размишљао да ли је то горе и опасније, или боље и повољније по њега.”

СИНОНИМИ: _____

АНТОНИМИ: _____, _____

2. Пажљиво прочитај следеће реченице, па допуни тврдњу тако да буде тачна.

а) Лекар ме је упозорио да је мој АТЛАС, први вратни пршљен, мало померен из лежишта и отуда трпим болове.

б) Увек ми је било занимљиво да проучавам карте континената у географском АТЛАСУ.

• Речи *атлас* у значењу 'вратни пршљен' и *атлас* у значењу 'збирка географских карата' јесу _____.

3. Да ли су истакнуте речи у следећим реченицама пример за полисемију (вишезначност) или хомонимију?

а) Моја омиљена сликовница из детињства сада се држи са два танка КОНЦА за корице.

На тој великој пољани најпре ћеш уочити прелепу природу, а на КОНЦУ ће се указати колиба.

• Реч *конац* у овим двама реченицама је пример за _____.

б) Други светски рат је пресекао НИТ развоја позоришне уметности у нашем граду.

Села је за шиваћу машину, намотала НИТ свиленаког конца и с уживањем сређивала хаљину за прославу.

• Реч *нити* у овим двама реченицама је пример за _____.

4. Речи СТОМАК и ТРБУХ су:

а) синоними; б) антоними; в) хомоними.

Заокружи слово испред тачног одговора.

Застареле и нове речи

1. Разврстај понуђене речи на историзме, архаизме и неологизме:

вокмен, кубура, ћесар, спојловати, јатаган, буљубаша, гејмер, субаша, дахија, дискмен, харач, грош, рухо, инфлуенсерка, апс.

Историзми: _____, _____, _____, _____,
_____, _____, _____, _____.

Архаизми: _____, _____, _____, _____.

Неологизми: _____, _____, _____.

2. Архаизме из првог задатка замени синонимима.

_____, _____, _____, _____

Коришћење речника српског језика, лексикона и енциклопедија

1. Наведи синонимни назив за описне речнике. _____ речници.

2. Како се могу поделити енциклопедије?

Могу се поделити на _____ и _____.

Основне особине говорног и писаног језика

1. На линији иза наведене особине напиши **Г** ако се ради о особини говорног језика, а **П** ако се ради о особини писаног језика.

укључује невербална средства	_____	кратко и сажето изражавање	_____
претежно монолошки	_____	зависи од појединачне ситуације	_____
званичан	_____	целовите и заокружене реченице	_____
дијалогски	_____	елиптичне реченице	_____
незваничан	_____	не зависи од појединачне ситуације	_____

2. Шта све обухвата невербална комуникација?

Функционални стилови

1. Наброј све функционалне стилове савременог српског језика.

_____, _____, _____,
_____ и _____.

2. Којим стилем је написан следећи текст?

Другу половину XX века обележила је подела света на тзв. блокове. У жељи да имају превагу у међународним односима, две најутицајније државе након Другог светског рата – САД и СССР, притом идеолошки различито опредељене, формирале су војно-политичке савезе: НАТО и Варшавски пакт. Поменуте државе нису дошле у директан дукоб, али су пружале подршку супротстављеним странама у различитим кризама и ратовима. Нарушени односи и константно наоружавање обележило је овај период, познат и под називом Хладни рат.

Новинарски (публицистички) стил

1. Наведи особине новинарског (публицистичког) стила.

2. Изабери једног инфлуенсера или инфлуенсерку и напиши три питања која би њему или њој била постављена у интервјуу који ти водиш.

1) _____

2) _____

3) _____

3. Напиши текст рекламе која ти је занимљива и представи особине тог текста.

4. Шта се по твом мишљењу данас веома много рекламира, а чему мислиш да треба више придавати пажњу када је реч о рекламирању?

Административни (пословни) стил

1. Наведи особине административног (пословног) стила.

2. Напиши мотивационо писмо које ће бити приложено на конкурс за стипендију за размену студената у иностранству. Можеш одабрати државу, град и школу по избору.

3. Преформулиши обавештења трудећи се да избегаваш бирократизме.
 - a) Поштовани путници, обавезно је узимање карте. У случају непоседовања исте, плаћа се казна у износу од 1500 динара.

 - b) Курс ће се одвијати динамиком сваке среде.

4. Да ли је бирократизација позитивна или негативна језичка појава? _____
5. Заокружи слово испред реченице у којој је употребљен бирократски језик.
 - a) Сагласна сам с тобом у свему.
 - b) Дајем ти сагласност да објавиш моју песму на Инстаграму.
 - v) Усагласите се коначно о томе где ћемо на екскурзију!
 - г) Правила облачења у школи сагласна су са Правилником, који је усвојен на седници Школског одбора у среду, 12. марта 2025. године.

Научни стил

1. Наведи особине научног стила.

2. Допуни дефиницију појмом који се дефинише:
Стручни изрази карактеристични за неку научну, техничку или уметничку дисциплину или област називају се _____.

Расправа и есеј на задату тему

1. Напиши расправу на тему *Да ли треба право гласа да се добија са 16 година?*

Образложење: Захтев за снижавањем прага за право гласа на 16 година јесте глобални феномен о коме се и код нас говори у последње време. Могућност да бирају и буду бирани и они испод 18 година представља један од потенцијалних одговора на кризу демократије и све мању заинтересованост и учешће грађана у политичким активностима. Исажи свој став након изношења аргумената за ту идеју и против ње.

2. Напиши есеј на тему *Друштвене мреже и безбедност*.

Образложење: Друштвене мреже уливале су у све сфере модерног друштва. Омогућавају онлајн повезивање корисника са пријатељима и породицом, претрагу потребних информација, забаву, учење, али и онлајн куповину. Међутим, оне могу угрозити безбедност појединца, па и целе државе. Исажи свој став о употреби друштвених мрежа у свакодневном животу, узимајући у обзир и позитивне и негативне особине те активности, посебно имајући у виду безбедност младих на интернету и вршњачко насиље.

Приказ (књиге, серије, филма, позоришне представе и сл.)

- 1.** На основу односа аутора приказа према представљеном делу, какав приказ може бити?

- 2.** Напиши критички приказ последње прочитане књиге или стрипа.

- 3.** Напиши информативни приказ последње погледане представе или изложбе.

ИСТОРИЈА ЈЕЗИКА

1. прасловенски (језик)
2. праиндоевропски **3. а)**
4. а) источнословенској б) западнословенској в) западнословенској г) јужнословенској
5. Ђирило, Методије (редослед није важан), Грци, Солуну
6. грчког, старословенски **7. б)** **8. в)**
9. а) **10. в)** **11. б)** **12. в)**
13. а) глаголица б) ћирилица
14. Слово о писменима
15. српскословенски, рускословенски
16. Повеља Кулина бана, XII века, српском народном / српском / народном / народном са елементима српскословенског
17. б) **18. ћирилицом; б)** **19. в)**
20. в) **21. 1813. године, Јернеја Копитара**
22. а) **23. б), в)** **24. б)** **25. а)**
26. Српски рјечник; Ј, Њ, Љ, Ћ, Ђ, Џ
27. б) **28. Ј** **29. а)** **30. Змајеве Песме**
31. 1850. године, Бечки књижевни договор (Књижевни договор у Бечу)
32. **Т, Н, Т, Т**
33. а) Доситеј Обрадовић
б) Вук Стефановић Караџић
34. Водоравно: 1. ГЛАГОЛИЦА; 5. САВА МРКАЉ; 6. СЛАВЕНОСРПСКИ;
7. ЂИРИЛО; 8. ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ;
9. СОЛУН; 11. ЂУРА ДАНИЧИЋ;
12. СРПСКИ РЈЕЧНИК
Усправно: 2. ЂИРИЛИЦА;
3. СТАРОСЛОВЕНСКИ; 4. ТРШИЋ;
10. СРПСКОСЛОВЕНСКИ

ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈА

1. диоба **2. јат**
3. екавски(м), (и)јекавски(м) **4. б)**
5. а) екавски, (и)јекавски
б) призренско-тимочки дијалекат
в) старији(м), млађи(м)
6. б), в), г) **7. а), г)**
8. зетско-рашки (зетско-јужносанџачки)
9.

Ниш	зетско-рашки (зетско-јужносанџачки)
Ваљево	косовско-ресавски
Нови Пазар	шумадијско-војвођански
Крушевац	источнохерцеговачки
Ужице	призренско-тимочки

10. косовско-ресавски, шумадијско-војвођански, призренско-тимочки
11. а) **Т б) Н в) Т г) Т**
12. источнохерцеговачки и зетско-рашки (зетско-јужносанџачки) (редослед није важан)
13. а) **Н б) Т в) Н г) Т**
14. Моје маче је лежало на поду и играло се лоптицом.
15. ћу дођем, урадил, мого, ђеца, леб, с њега
16. румунски, хрватски, бугарски
17. а) **Т б) Н в) Т** **18. штокавском**
19. а) вијек б) вјечан в) лијеп г) љепушкаст
20. в) **21. призренско-тимочки**
22. Цео роман препун сећања написан је за нова поколења.

ТВОРБА РЕЧИ

Подела речи по настанку и начини њиховог грађења: извођење, слагање и префиксација

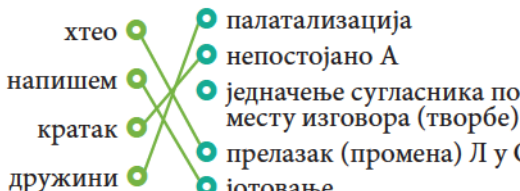
1. нога, око, очи, дрво
2. а) другарство, братство, дружина, братаница
б) братоубилачки, дружељубив
3. дар-
4. а) далек; лек- б) ратлук; рат- в) поглед; лед-
5. а) радник б) продавац в) играч
6. а) месара б) кућица в) глават г) летовати
- 7.

Речи	Творбена основа	Граматичка основа	Суфикс
тенисер	тенис-	тенисер-	-ер
тенисерка	тенисер-	тенисерк-	-ка
такмичарски	такмичар-	такмичарск-	-ски
лоптица	лопт-	лоптиц-	-ица

8. ручица, издавати, ловачки, гледалац, носиљка, плавкаст
9. УЧИТЕЉ|ИЦА, УЧИТЕЉИЧ|ИН, ЦРВЕН|ИЛО, ТАЊИР|ИЋ, ШОЉ|ИЦА, БЛЕД|УЊАВ, БЛЕДУЊАВ|ОСТ
10. играчка, варка, цедиљка
11. Срастање: Савиндан, стармали. Слагање са спојним вокалом: брзоног, градоначелник, текстописац, тврдоглав.
12. земљорадња, престолонаследник
13. ЗАРАДИТИ, ПРАДЕДА, ОТКУПИТИ, САРАДНИК, ПРЕДГОВОР, УМИСЛИТИ, ИСПРИЧАТИ, НЕРАД, УЗРАСТ, СКУВАТИ

14. проговорити; преписати; научити;
испричати
15. 4 (5) извођење
5 (4) извођење
2 слагање срастањем
1 слагање са спојним вокалом
3 префиксација
16. а) слагање (са спојним вокалом)
б) извођење
в) слагање (срастањем)
г) префиксација
17. речно корито, школски час, радна субота,
ђачка књижица, водене бојице, веренички
прстен
18. „Ајде, брате, на сунашце јарко,
да се јарка сунца нагрејемо
и лепоте красне нагледамо...”
сунашце – извођење; нагрети се –
префиксација;
лепота – извођење; нагледати се –
префиксација
19. Просте речи: бисер, чашу, зрно, дукат,
сједа, брада, града.
Творенице: бисерна, сребрна.
20. творбена основа: здрав-
граматичка основа: здравиц-
суфикс: -ица

ФОНЕТИКА – СИСТЕМАТИЗАЦИЈА

1. „Може л сунце сјати
И у црној ноћи?”
Одговор ће дати
Твоје црне очи.”
2. „Два су цвијета у бостану расла:
плави зумбул и зелена када.”
3. Сонанти: м, л, р, в, ј, н.
Зубни сугласници: ц, д, т.
Задњонепчани сугласници: к, г.
(редослед није важан)
4. а) „Би|сер|на бра|да,
Сре|бр|на ча|ша;
Би|сер се ро|ни,
у ча|шу па|да...”
б) сребрна
5. БРАНА 6. б), г)
7. Б – П, Г – К, З – С, Ж – Ш
8. ГРГОЉИТИ, ИЗГРДИТИ
9.

10. а) промена Л у О
б) сибиларизација
в) једначење сугласника по звучности
г) јотовање, једначење сугласника по месту
изговора
д) једначење сугласника по звучности,
једначење сугласника по месту изговора,
губљење сугласника
ђ) сибиларизација, губљење сугласника,
непостојано А
11. б), г), д), е)
12. а), б)
13. ВЕДАР, МУДАР, СМЕШАН, ХРАБАР
14. а)
15. а) једначење сугласника по звучности
б) промена Л у О в) палатализиција
г) сибиларизација
16. отпутовао, врапци
17. б), в) 18. 2, 4, 5, 1, 3
19. јотовање, једначење сугласника по месту
изговора (творбе) (редослед није важан)
20. ДАНИЧИН, ДАНКИН, РАШЧЕШЉАНА,
ДРАГСТОЈ, ОДШТАМПАТИ, ОТПИСАТИ,
ЈЕДАНПУТ, ПРЕХРАМБЕНИ, ПРЕТЧАС,
ОДЕЉЕЊЕ

МОРФОЛОГИЈА – СИСТЕМАТИЗАЦИЈА

Променљиве врсте речи

1. Дрина – власитита, син – заједничка,
лишће – збирна, писање – глаголска,
телац – збирна, уље – градивна,
олово – градивна, Сунце – властита,
петица – бројна
2. храбар – описни, златан – описни,
десни – месни, очев – присвојни,
ондашњи – временски, плав – описни
3. двоје – број, снег – именица,
лепота – именица, свако – заменица,
седморица – именица, данашњи – придев
4. а) лакши, најлакши б) гори, најгори
в) бољи, најбољи г) јачи, најјачи д) строжи,
најстрожи ђ) јефтинији, најјефтинији
5. Нови Сад – новосадски, Вук – Вуков,
Ужице – ужички, Азија – азијски

Глаголи	Глаголски вид	Глаголски род
писати	несвршени	прелазни
допливати	свршени	непрелазни
трепнути	свршени	непрелазни
пољубити се	свршени	повратни
научити	свршени	прелазни
шминкати се	несвршени	повратни

7. а) пет б) пети, -а, -о в) петоро г) петорица
 8. НАШ – присвојна, придевска заменица;
 номинатив; атрибут у именичкој синтагми
 НЕКОГА – неодређена именичка
 заменица, акузатив, прави објекат
 9. а) УПЛАШИХ СЕ – аорист
 б) МОЛИЛА БИХ – потенцијал
 в) НАСТУПИЛА ЈЕ – перфекат
 10. а) будемо мислили б) бисте гледале в) пиј
 г) радећи д) рекавши ђ) украден

Непроменљиве врсте речи

1. Предлози су: током, међу, пред, за, по.
 • Остале речи су прилози.
 2. Данас сам дошао пре тебе. прилог, предлог
 Жао ми је што ниси дошао пре. прилог
 Требало је више читати. прилог
Више нас су пролетали авиони, али
необично ниско. предлог, везник, прилог,
 прилог
 3. по, преко, на, са
 4. а) за време б) за начин в) за место
 г) за узрок д) за количину
 5. Сутра ћу, ако све буде по плану, брзо стићи у
 то мало село у које сам кренуо пре два дана.
 6. а) узвик б) речца в) узвик г) речца
 7. Зависни: да, ако, јер, мада.
 Независни: и, или, али.
 8. Предлози: до, од, између.
 Везници: ако, и, да, чим.
 Прилози: јако, како, докле, около.
 Узвици: јао, шиц, трас.
 9. Предлози: услед, уочи.
 Везници: него, док.
 Речце: бар, хајде, не, баш.
 10. ЕВО
 • Ево је речца, остало су предлози.

СИНТАКСА – систематизација

Реченични чланови (служба речи у реченици)

1. Док се удаљавала од Вука – прилошка
 одредба за време
 Ани – неправи објекат
 су се пуниле – глаголски предикат
 очи – граматички субјекат
 сузама – неправи објекат
 због његових грубих речи – прилошка
 одредба за узрок
 2. а) нико – граматички субјекат
 б) ми – логички субјекат
 в) једна миришљава бела ружа –
 граматички субјекат
 г) дечака – логички субјекат

3. а) није желела да се свађа – сложени
 глаголски предикат
 б) Није разумела – прост глаголски
 предикат
 в) била је много тужна – именски предикат
 4. а) Ненад – (граматички) субјекат
 је ишао – (глаголски) предикат
 на прстима – прилошка одредба за начин
 са стрепњом – прилошка одредба за начин
 врата – прави објекат
 На степеницама – прилошка одредба за
 место
 му – неправи објекат
 његова шарена мачкица – (граматички)
 субјекат
 б) се стаде умиљавати
 5. без икаквог страха, са задовољством,
 (са) унутрашњом наградом
 6. а) црвеног вина – (деони) генитив, прави
 објекат
 б) власника винарије – акузатив (једине),
 прави објекат; медаљом – инструментал
 (једине), неправи објекат.
 в) Њему – датив (једине), неправи објекат
 7. „Нека жене носе и чувају њи ове кошуље и
чарапе, и платно, и пређу, и плетиво, а ово
 су ствари јуначке, које сам ја на сабљу добио,
 и сад са сабљом ваља да и чувам.”
 • Све су прави објекти.
 8. а) прилошка одредба за начин
 б) прилошка одредба за место
 в) прилошка одредба за количину/меру
 г) прилошка одредба за узрок
 9. г) логички субјекат
 в) прилошка одредба за место
 д) прилошка одредба за начин
 а) прилошка одредба за узрок
 б) неправи објекат

Реченични члан	Падеж	Служба	Синтаксичка јединица
у доба	акузатив (једине)	прилошка одредба за време	ППК (реч у ППК)
стална панорама	номинатив (једине)	(граматички) субјекат	(именичка) синтагма
мршав Аустријанац	номинатив (једине)	апозиција	(именичка) синтагма
празан дућан	акузатив (једине)	прави објекат	(именичка) синтагма
у њему	локатив (једине)	прилошка одредба за место	ППК (реч у ППК)
изнад врата	генитив (једине)	прилошка одредба за место	ППК (реч у ППК)

Напоредни односи међу реченичним члановима

1. И, ПА, НИ, НИТИ, ТЕ.
2. а) прилошка одредба за начин; супротни
б) прилошка одредба за место; раставни
в) прилошка одредба за место; раставни
3. а, али, него, но, већ (редослед није битан)

Синтагме

1. а) У татином аутомобилу – именичка
синтагма; прилошка одредба за место
б) изузетно занимљив – придевска
синтагма; именски део предиката
в) јести лиснато поврће – глаголска
синтагма; субјекат
г) веома пажљиво – прилошка синтагма;
прилошка одредба за начин
2. б)
3. а) прилошка одредба за место б) субјекат
в) апозиција г) прави објекат
4. домаћем, теткин, најлепша, изванредне
5. Ана је читала нови роман (свог омиљеног писца).
а) роман
б) нови, свог омиљеног писца
в) писца
г) свог, омиљеног
д) нови, свог, омиљеног

Реченица

1. б)
2. У тексту има осам предикатских, а две комуникативне реченице.

Комуникативне реченице

1. 1. в); 2. а); 3. б); 4. д); 5. г)
2. а) ? б) . в) ! г) ! 3. б), в)

Независне реченице

1. а) Да ли се капи размуте | или | накапају на нешто? раставни
б) Планови постоје, | него | на њих ћемо, изгледа, морати да сачекамо. супротни
в) Француска је прва у групи, | али | је одиграла три меча. супротни
г) Са својом причом изашла је у јавност, | но | није се обратила полицији. супротни
д) Већ је нешто изашло у јавност, | али | хајде да сачекамо сутрашњи дан. супротни
ђ) Сви већ добро знају, | па | можете престати да објашњавате. саставни

2. Данас расте број оболелих од депресије, а ментално здравље у Америци свеукупно се погоршава. Шта се дешава? Мој одговор почиње са технологијом, али у ствари говори о одређеној врсти свести коју изазива живот на интернету. Када се промени стил комуникације, мењају се и људи.

Зависне реченице

1. Кад се жени Милић барјактарс
• Временска (зависна) реченица.
2. а) ? б) . в) . г) ? д) ? ђ) .
3. а) Ово је основна школа у коју сам ишла од првог до четвртог разреда.
б) Ово је школа коју сам прво похађала, а затим сам прешла из сеоске у градску школу.
в) У Пожаревцу је „Доситеј Обрадовић” најстарија основна школа, у коју је ишла и моја старија сестра, а ја сам била ђак Основне школе „Вук Караџић”, јер ми је била ближа кући.
4. ~~КАДА~~ 5. а) узрочна б) временска в) узрочна
6. Јер, пошто, како, зато што, стога што, будући да.
• Пошто.
7. а), г) 8. б)
9. а) намерна б) намерна в) изрична
г) намерна д) изрична
10. 1. б); 2. а); 3. г); 4. в)

Конгруенција

1. а) У лицу, роду и броју (редослед није важан).
б) завеса – именица
2. Први мај; први – (редни) број
веома укусна сочна воћка; укусна – (описни)
придев, сочна – (описни) придев
неизвесно школско такмичење из математике; неизвесно – (описни) придев,
школско – (присвојни) придев
Моја – (присвојна) придевска заменица;
велика – (описни) придев;
мрсна – (описни) придев;
јравославна – (описни) придев
3. а)
4. а) Контролор конгруенције: задатак.
Конгруентне речи: је, био, тежак.
б) Контролор конгруенције: другарица.
Конгруентне речи: наша, је, талентована.
5. Имам, кажем.
• Конгруирају у лицу и броју са субјектом (ја).
6. Дечаци су вредно учили за матурски испит.
• У лицу, броју и роду.

7. а) прозор – именица
б) она – (лична) заменица
8. а) *Искрени пријатељ, поверену тајну*; роду, броју, падежу
б) *сачувао је*; лицу, броју, роду

АКЦЕНАТ

ОДРЕЂИВАЊЕ МЕСТА И ВРСТЕ АКЦЕНТА У РЕЧИ

1. /, ˘, ˘, ˘, ˘
2. КОМПЈУТЕР, АВИОН, АУТОМОБИЛ, МОТОР, БИЦИКЛ, ТРОТИНЕТ
3. а) радити, прекоревати
б) рећи, ићи, гледати
4. КРТ

ДУГОУЗЛАЗНИ АКЦЕНАТ	ДУГОСИЛАЗНИ АКЦЕНАТ
нане	Дај
млеко	Марко
јави	дође

6. Дугосилазни.

˘	˘˘
ДЕВОЈКА	МАЧКА
ДЕЧАК	ДЕЧКО
ДЕЧИЦА	ШИШКЕ
ДЕВОЈЧИЦА	БАЛАВИЦА
ГОЛУБИЦА	ГОЛУБ

ПРАВОПИС

1. а) Толстој б) са Метом Дејмоном
в) Дахау, Минхена г) Жила Верна
2. в) 3. б), в)
4. а) Ако те не буду позвали на снимање емисије, не треба да идеш у њихов студио.
б) Ана нема трему, јер не треба да говори ни о чему баш много важном.
5. Подвући: невоља, неколико, неискрен, нечасно.
Написати: непрофесионалан, нечовечност, непрегледна.
6. в), ђ)
7. Подвући: фото-графија, радиопријемник, видео касета, ауто-сугестија.
Написати: фотографија, радио-пријемник, видео-касета, ауто-сугестија.
8. а) лекара б) суфикса в) камиона
9. „Дечје вође из нашег сокака били су неки Миле и Палика. Миле је био пекарев син, блед, оштар, са лицем сувише израђеним за његове године. Палика је био буцмаст и румен. Мађар по оцу, па иако је био рођен у тој истој улици у којој и ми остали, имао је неки отегнут и тежак изговор, као да су му уста

пуна теста. Њих двојица су водила жестоке борбе са вођом дечака из суседне махале. То је био неки наш вршњак, Стјепо Ђоро, који је већ стигао да изгуби једно око. Ми остали били смо војска, нестална и недисциплинована, али борбена и грлата.”

10. а) Н, б) Т, в) Н, г) Т 11. а), ђ)

12. а) Они ће, у то сам прилично сигурна, дати све од себе да победе на утакмици.
б) Петар је, као и сви моји другови, увек добродошао.
в) Очекивали смо га на вечери, а он се, међутим, јавио да неће моћи да дође.
г) Премда сам знала да је разлог његовог изостанка оправдан, била сам баш нерасположена.
13. а), г), ђ)

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

ЈЕДНОЗНАЧНОСТ И ВИШЕЗНАЧНОСТ РЕЧИ

1. Једнозначне речи су: фотоапарат, сликарство, штафелај.
Вишезначне речи су: слика, фотографија, албум, филм, четка, платно, рам.
2. ВИШЕЗНАЧНОСТ

МЕТАФОРА И МЕТОНИМИЈА

1. а) метонимија б) метафора 2. б)
3. а) метафора б) метонимија в) метонимија г) метафора

СИНОНИМИЈА, АНТОНИМИЈА, ХОМОНИМИЈА

1. а) СИНОНИМИ: бол – патња
АНТОНИМИ: мали – велики
б) СИНОНИМИ: нездрав – болестан
АНТОНИМИ: горе – боље, опасније – повољније
2. хомоними
3. а) хоминимију б) полисемију
4. а)

ЗАСТАРЕЛЕ И НОВЕ РЕЧИ

1. Историјски: вокмен, кубура, јатаган, буљубаша, субаша, дахија, дискмен, грош.
Архаизми: ћесар, харач, рухо, апс.
Неологизми: спојловати, гејмер, инфлуенсерка. (редослед није битан)
2. цар, порез, одело, затвор

КОРИШЋЕЊЕ РЕЧНИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА, ЛЕКСИКОНА И ЕНЦИКЛОПЕДИЈА

1. Дескриптивни (речници)
2. опште и тематске

ОСНОВНЕ ОСОБИНЕ ГОВОРНОГ И ПИСАНОГ ЈЕЗИКА

1. укључује невербална средства **Г**
претежно монолошки **П**
званичан **П**
дијалогски **Г**
незваничан **Г**
кратко и сажето изражавање **Г**
зависи од појединачне ситуације **Г**
целовите и заокружене реченице **П**
елиптичне реченице **Г**
не зависи од појединачне ситуације **П**
2. Невербална комуникација обухвата гестове, покрете у простору, држање тела, израз лица / мимику, поглед, ритам и интонацију у говору, боју гласа, одевање... (редослед није битан)

ФУНКЦИОНАЛНИ СТИЛОВИ

1. Књижевноуметнички, публицистички (новинарски), административни (пословни), научни и разговорни (редослед није битан).
2. Научним функционалним стилем.

Новинарски (публицистички) стил

1. Особине публицистичког (новинарског) стила су: информативност, актуелност, објективни однос према предмету описа, једноставност, јасноћа, разумљивост... (редослед није битан)

Административни (пословни) стил

1. Особине административног (пословног) стила су: званичност, објективност, прецизност, устаљени изрази, утврђен ред речи, сведен лексички фонд, употреба глаголских именица, избегавање 1. и 2. лица... (редослед није битан)
3. а) Поштовани путници, обавезно је узети карту / да узмете карту. У случају да је немате, платићете казну 1500 динара.
б) Курс ће се одржавати средом.
4. Бирократизација је негативна језичка појава.
5. б)

Научни стил

1. Особине научног стила су: прецизност, објективност, употреба термина, цитата и фуснота, изостављање заменице ја у корист ми, употреба глаголских именица, трпних придева уместо личних глаголских облика... (редослед није битан)
2. термини

ПРИКАЗ (КЊИГЕ, СЕРИЈЕ, ФИЛМА, ПОЗОРИШНЕ ПРЕДСТАВЕ И СЛ.)

1. Приказ може бити информативни и критички.

Литература

- Андрић, И. (2025). Деца. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Андрић, И. (2025). Књига. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Андрић, И. (2025). Панорама. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Женидба Милића Барјактара. (2025). У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Здравица. (2025). У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Јовановић Змај, Ј. (2000). *Песме*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Јовановић Змај, Ј. (2025). Ђулићи. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Кад се надају сватовима код дјевојачке куће. (2025). У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Љубавни растанак. (1999). У: Милошевић Ђорђевић, Н. (прир.). *Српска народна лирика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Милошевић Ђорђевић, Н. (прир.) (1995). *Српска народна лирика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ненадовић, М. (2025). Мемоари. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Српска девојка. (1968). У: Стефановић Карацић, В. *Српске народне њјесме I*. Београд: Просвета.
- Стефановић Карацић, В. (1968). *Српске народне њјесме I*. Београд: Просвета.
- Стефановић Карацић, В. (2025). *Жиџије Ајдук Вељка Пеџровића*. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.
- Ћосић, Б. (2025). Покошено поље. У: Бајчета, В. и Ивановић, Ј. *Чиианка 8, Српски језик и књижевност за осми разред основне школе*. Београд: АрхиКњига.